

7. АНАЛІТИКА

Ніна Федорівна Федорова,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу моніторингу обдарованості дітей та молоді Інституту обдарованої дитини НАПН України, м. Київ

ORCID ID 0000-0003-4382-4686

УДК 37.015.31

ЗДІЙСНЕННЯ САМОЕКПЕРТИЗИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З МЕТОЮ ПОГЛИБЛЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ УЧНІВ

У статті здійснено аналіз експертизи освітньої діяльності у закладах загальної середньої освіти з метою виявлення недоліків освітнього процесу. Подано експертні методики, які дають підстави підвищувати якість управлінської ланки освітнього закладу та професійну діяльність педагогічного колективу і вказують на їхню значущість. В умовах реформування українського суспільства, де докорінно змінюються політичні та соціально-економічні відносини, назріла необхідність удосконалити освіту і середню зокрема.

Ключові слова: експертиза, самоекспертиза, освітня діяльність у закладах загальної середньої освіти.

В умовах реформування українського суспільства, де докорінно змінюються політичні та соціально-економічні відносини, назріла необхідність удосконалити освіту і середню зокрема.

Очікуваними результатами прийняття Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII є створення системи освіти нового покоління, що забезпечить умови для здобуття освіти всіма категоріями населення України, ефективної системи забезпечення всебічного розвитку людини та сприяння істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства й особистості.

Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) будуть *трирівневими*: *початкова* – чотири роки (вводиться з 2018 року); *базова середня освіта* – п'ять років (з 2022 року); *профільна середня освіта* – три роки (ліцеї та заклади професійної середньої освіти). Закон буде введено в дію з 2017 року. Отже, середня освіта стане профільною, учень зможе обирати чи здобувати освіту в академічному ліцеї, чи в професійному коледжі. Це сприятиме тому, що зникне необхідність «зубріння» предметів, які в професійній діяльності людині не знадобляться.

У законі наголошено, що учні мають опанувати знаннями в контексті десяти компетентностей. Це означає, що під час освітнього процесу в ЗЗСО учень має оволо-

діти математичними, загальнокультурними, екологічними компетентностями, підприємливістю, інноваційністю, умінням отримувати освіту впродовж життя та навчатися спілкуватися державною й іноземними мовами.

Оцінювання якості знань учнів буде здійснювати **Державна підсумкова атестація (ДПА)**, яку введено для рівня базової середньої освіти. Учнів молодшої школи також будуть тестувати, але з метою моніторингу.

Форм отримання середньої освіти буде **три**: *формальна* (офіційне підвищення рівня освіти); *неформальна* (підвищення рівня поза офіційною системою підвищення кваліфікації – тренінги, гуртки, курси); *інформальна* (самоосвіта). Здійснювати контроль за освітньою діяльністю ЗЗСО буде «Агенція забезпечення якості освіти».

Здійснювати систематичний контроль якості освітнього процесу та виконання внутрішніх правил у ЗЗСО має управлінська структура закладу. З цією метою пропонуємо закладам здійснювати самоекспертизу, що надасть управлінській структурі можливість виявляти недоліки в освітній діяльності ЗЗСО.

Звернімося до історії формування поняття «експертиза». Відсутність критеріїв оцінювання кінцевого результату освітньої діяльності у ЗЗСО, на нашу думку, можна пояснити: *по-перше* – невизначеністю самого поняття «кінцевий результат» в освіті;

по-друге – небажанням науковців та організаторів освіти заглибитися у дослідження проблеми; *по-третє* – об'єктивними труднощами вироблення, апробації та широкомасштабності застосування названих критеріїв у соціально-педагогічній практиці. Отже, поняття «кінцевий результат» тривалий час викликало в учених, педагогів-практиків та організаторів освіти негативне ставлення, як невіддале словосполучення. Що сьогодні вкладаємо в поняття «кінцевий результат»? Це поняття можна тлумачити по різному залежно від:

а) *мети* вивчення результативності освітнього процесу в ЗЗСО;

б) *складу* дослідників і *масштабу* досліджень з цієї проблеми;

в) *параметрів* особистості, соціальних дій випускників, які беруть до уваги в процесі аналізу.

Мету вивчення результативності освітнього процесу ми ставимо на перше місце, тому що мета дослідження детермінує розв'язання питання про засоби і методи їх досягнення.

Проаналізуємо цю інформацію за шістьма **параметрами**:

1) *готовність* до систематичної професійної діяльності та постійного вдосконалення;

2) *зорієнтованість* на неперервну освіту;

3) *громадянська активність* і позиція випускника як вияв типу характеру, спрямованості соціальної поведінки;

4) *життєдіяльність* у сімейно-побутовій сфері як віддзеркалення рівня моральних, громадянських якостей особистості;

5) *варіативність* використання вільного часу як ресурсу вільного розвитку особистості; соціально-значущі загальнокультурні та індивідуальні пріоритети;

6) *раціональна* діяльність з використанням природних і соціальних факторів зміцнення здоров'я.

Експертиза є соціальною практикою, яка існує досить давно. Це поняття було запозичено з криміналістичної практики, де експертиза охоплює три компоненти: 1) дослідження здійснюється за правилами відомої соціальної галузі знань; 2) подання до суду звіту про результати дослідження; 3) виклад висновків про призначення знайдених досліджуваних ознак. Таким чином, окрім справи і дослідників (експертів) передбачено наявність третьої інстанції – суду. У застосуванні до педагогічної практики така повна експертиза буде мати місце у випадку експертизи «особливої».

Отже, **педагогічна експертиза** – це дослідження педагогічної діяльності індивідуального вчителя. Тому з раніше названих рис експертизи для педагогічної залишили першу і третю (проведення дослідження і виклад результативності), а другу видозмінили так, щоб у ролі експертів і суддів виступали колеги-вчителі, науково-педагогічні працівники.

Таким чином, необхідність в експертизі виникає тоді, коли існує розуміння, що проблему можна розв'язати різними способами, кожний із яких може бути правильним, а їх порівняльна ефективність визначається мож-

ливістю врахування оцінювання максимальної кількості побічних результатів. У цьому контексті експертиза спрямована на порівняльне оцінювання нецільових результатів за всіма компонентами чинної системи. В іншому випадку необхідність в експертизі виникає тоді, коли виникає потреба в оцінюванні об'єкта з точки зору практик, що включено в сам об'єкт.

Об'єктами експертизи можуть бути:

1) оцінювання якості освіти учнів (знання, вміння та навички);

2) технологія освітнього чи виховного процесів;

3) оцінювання професійної діяльності вчителя (особистісні, професійні якості);

4) оцінювання діяльності закладу загальної середньої освіти (діяльність кожного структурного підрозділу; стан документації; проведення та результативність нарад, зборів, засідань; стан матеріально-технічної бази; проведення випускної кампанії тощо);

5) оцінювання якості діяльності керівника ЗЗСО (особистісні, професійні ділові якості);

6) експертиза освітнього підручника;

7) дидактичні дослідження;

8) оцінювання особистості, яка здобуває освіту;

9) оцінювання вчителя, вихователя та інших співробітників;

10) побудова професіограм тих, хто здобуває освіту тощо.

Експертиза надає можливість дійти таких трьох важливих висновків.

1. Більшість сучасних експертних оцінювальних процедур, зокрема методи їх статистичної обробки, базуються на класичних засадах, тобто на принципах кваліфікації певної якості або за принципами кваліфікації виконання.

2. Розвиток експертизи, як особливого виду діяльності не скасовує ці засади, а змінює їх функціональне навантаження. Таким чином, логічним є перехід від оцінювання якості до оцінювання виконання за модернізації експертних процедур, де формуються нові прийоми, засоби, що містять експертизу якості продукту/продукції.

3. Необхідно вказати на принципову обмеженість експертизи двох перших логічних типів. Вони втрачають значущість в експериментуванні вже наявних або вдосконалених (технологій) проектів. У зв'язку з цим обмеження необхідно подолати або зняти проблему подальшого перетворення (розвитку) експертизи.

Наведемо приклад експертизи діяльності керівника ЗЗСО. Робочий день директора насичений різними справами і частина з них безпосередньо пов'язана з реалізацією функції керівництва. Що ж таке керівництво? **Керівництво** – це одна з форм управління, що передбачає: планування, організацію та контроль, який містить значну кількість складників (нормування, регламентування, прийняття рішень, інформування тощо). За допомогою реалізації функцій керівництва розв'язують такі основні завдання: а) підбір, розстановка та оцінювання кадрів, постановка завдань перед виконавцями; б) аналіз та оцінювання

соціально-психологічного клімату в колективі; в) стимулювання продуктивної діяльності підлеглих та їхнього саморозвитку; г) створення умов для професійної діяльності підлеглих тощо.

Оцінюючи якість діяльності керівника ЗЗСО ми маємо:

1) оцінити якість рис ефективності керівника: здоров'я та фізичну силу; розум і розумову працездатність; тверду волю; активність, енергію, готовність брати відповідальність; почуття відповідальності; турботу про загальний інтерес; значне коло загальних знань, уміння розробляти та організувати спільну діяльність; мистецтво керувати людьми, узгоджувати дії; вміння контролювати; загальну обізнаність; більш глибоку професійну компетентність;

2) оцінити стиль керівництва: авторитарний, демократичний, ліберальний;

3) оцінити ділові якості керівника: чи є лідером, володіє комунікативними якостями; уміє аналізувати й оцінювати відносини в колективі; ставити цілі та домагатися їх досягнення; стимулювати діяльність підлеглих; попереджувати і розв'язувати конфлікти в колективі; будувати ділові відносини між підлеглими відповідно до індивідуальних здібностей і ситуацій тощо.

Професійну діяльність керівника ЗЗСО можна перевірити за допомогою тесту, запропонованого М. Вудкоком та Д. Френсісом.

Які ще існують види проведення педагогічної експертизи?

Щоб отримати кількісні результати будь-якого явища можна застосувати загальнонаукові методи колективного та індивідуального оцінювання. Суть методу полягає в проведенні експертами індуктивно-логічного аналізу проблеми з якісним судженням і формальною обробкою результатів. Отримані результати узагальнюють, а результати експертизи приймають як розв'язок проблеми.

Від експертизи цей метод відрізняється двома особливостями: перша – науково обґрунтована організація проведення всіх етапів експертиз; друга – застосування кількісних методів щодо організації експертизи як під час оцінювання суджень, так і в процесі їх обробки. Розглянемо деякі методи експертиз.

Метод експертних оцінок (МЕО) широко застосовують під час прогнозування розвитку певної науки. На основі експертного оцінювання встановлюють ступінь узгодженості думок експертів із будь-якого досліджуваного питання і об'єктивність їх висновків. МЕО можна ефективно застосовувати у випадках, коли кількісно точно вимірюваним явищам необхідно надати якісне оцінювання. Проблеми педагогіки передусім пов'язані з соціальними, науково-технічними, психологічними, фізіологічними тощо проблемами. Методом МЕО можна на достатньому рівні узагальнити індивідуальні думки з певного питання.

Достовірність наступного методу здійснення експертизи – колективне експертне оцінювання (КЕО), залежить від: компетентності та ерудиції експертів; міри їх ознайомлення з тією галуззю, де здійснюють експертизу; стажу діяльності та їх результативності у галузі проблеми; міри аргументованості власного мислення; об'єктивних відносин до проблеми, що розглядається; кількості експертів.

У педагогічному середовищі існує ще один метод – метод групового експертного оцінювання (ГЕО). Обґрунтуванню експертних методів присвячено значну кількість праць, математичні засади експертних методів достатньо розроблено, експертний метод є головним методом дослідження у загальній кваліметрії. Експертні методи використовують можливості людини, дають змогу на основі знань і досвіду отримувати оцінку досліджуваного явища. Розглянемо деякі характеристики експертних методів (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика експертних методів

№	Назва методу, його зміст	Можливі сфери застосування в педагогіці
1	Індивідуальне експертне оцінювання – бесіда, дослідника з експертом, який відповідає на сформульовані завчасно запитання анкети	– Вивчення особистості учні, вчителя; – рецензування освітньої методичної літератури; – оцінювання знань учнів; – вивчення якості підготовки вчителя
2	Морфологічний експертний метод – в об'єкті дослідження виділяють головні структурні елементи і розглядають багатомірні комбінації елементів в одному фіксованому стані	– Вивчення структури діяльності особистості вчителя та учня
3	Оцінювання (рейтинг) – метод побічного спостереження, що передбачає вивчення явищ за допомогою оцінювання суддів-спостерігачів	– Вивчення структури діяльності й особистості вчителя та учня
4	Метод самооцінювання – метод досліджуваній самим об'єктом за шкалою самооцінювання власних здібностей	– Організація морального виховання учнів
5	Метод педагогічного консилиуму є різновидом методів оцінювання та самооцінювання, передбачуваних колективним обговоренням результатів дослідження	– Діагностика освітніх здібностей учнів
6	Метод групового експертного оцінювання – колективне експертне оцінювання, метод Дельфі	див. рис. 1

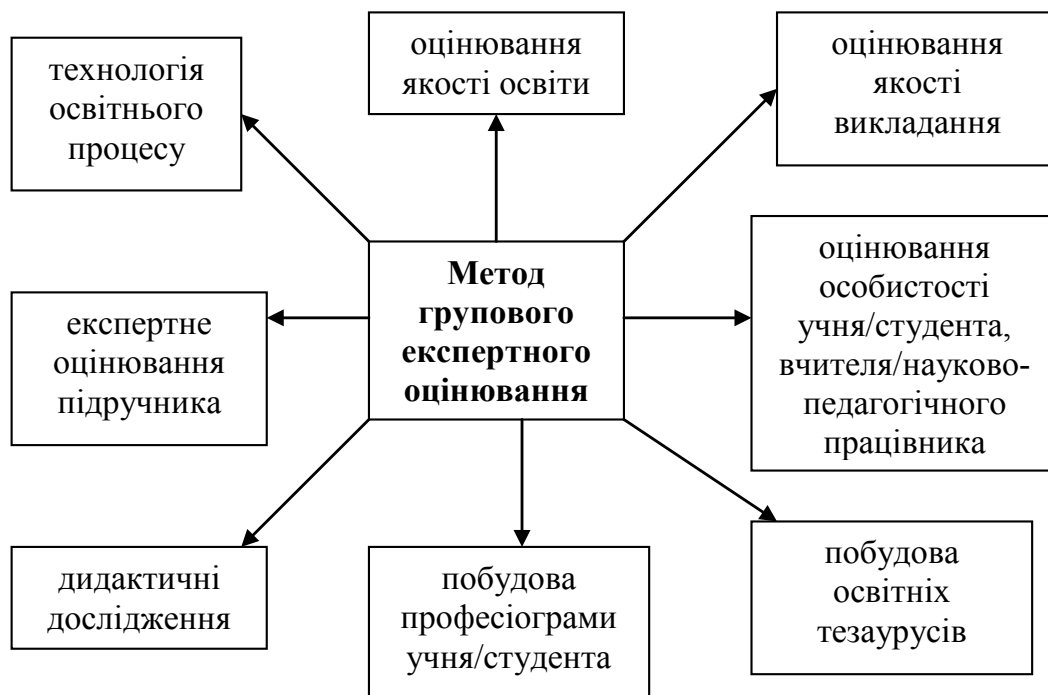

Рис. 1. Галузі застосування методу групового експертного оцінювання в педагогіці

Метод Дельфі. Це анкетування експертів, які не знають думку один одного. Кожний отримує аналіз анонімного опитування та може доповнити власні анкети. Таке опитування здійснюють двічі і, якщо результати співпадають, то анкетування завершується. Відсутність спілкування експертів вважають недоліком цього методу.

Метод евристичного прогнозування. Цей метод поєднує чітке теоретичне узагальнення компетентності експертів з алгоритмом оброблення отриманої інформації.

Метод узагальнення незалежних характеристик. Відповідно до цього методу здійснюють незалежне оцінювання різних людей. Підсумком стає аналіз і синтез різних характеристик, під час чого відкидають несуттєві та випадкові протиріччя. Цей метод вважають успішним.

Метод комісій. Зазначений метод поєднує комплекс індивідуальних думок експертів серед яких знаходять більш об'єктивну. Експерти працюють у групах, обмінюються думками, але всі мають впливати на кінцевий результат.

Метод мозкового штурму (метод колективної генеральної думки). Суть цього методу полягає в творчому генеруванні нової думки, аналізуванні та оцінюванні запропонованої ідеї. Причому експерти діляться на дві або більше груп. У кожній групі думки генеруються, а результатом – є одна, тобто та, що увібрала кращі елементи кожної.

Експертні методи охоплюють соціологічні питання (рейтинги, самооцінювання) з подальшою їх модернізацією з позиції вимог. Це належить і до методу

педагогічного консиліуму, який розробив Ю. Бабанський (рис. 1).

Ще одним методом проведення експертного оцінювання є **моніторинг якості освіти**. Поняття «моніторинг» (від лат. *monitor* – той, хто контролює (спостерігає) з метою прогнозу і охорони). Поняття «моніторинг якості освіти» є відносно новим для вітчизняної педагогіки. Його поява пов'язана з реформуванням системи освіти в Україні та за її межами, проникнення ринкових відносин у галузь освіти, а також тими протиріччями, які виникли на стику освітніх послуг.

Необхідно виокремити головні компоненти моніторингу, серед яких:

- систематична та регулярна процедура збору експертизи та оцінювання якості освітніх послуг з метою їх розвитку, своєчасного передбачення критичних ситуацій;
- відносно *самостійна ланка в управлінській діяльності*, що забезпечує виявлення та оцінювання проведених дій;
- можливість *вірно оцінити ступінь, спрямованість і причини відхилень*.

Моніторинг базується на стандартах, еталонах нормуванні. Нормування є важливою умовою моніторингу, оскільки за станом порівнюються фактичні матеріали. За допомогою моніторингу відслідковують і коригують досягнення мети діяльності ЗЗСО. Для підвищення якості освіти необхідними є нововведення, інноваційні процеси. Для здійснення моніторингу необхідна *наявність апарату моніторингу*, тобто наявність окремих осіб (експертів, менеджерів освіти) або колективного органу, який здійснює моніторинг (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація видів моніторингу

№	Основа для класифікації	Види моніторингу
1	Масштаб цілей освіти	– Стратегічний, – тактичний, – оперативний
2	Етапи проведення педагогічної діагностики	– Первинний, – проміжний, – підсумковий
3	Часова залежність	– Ретроспективний, – випереджальний, – поточний
4	Частота процедури	– Разовий, – періодичний, – систематичний
5	Залучення об'єктів для моніторингу	– Локальний, – вибірковий, – загальний
6	Організація форми моніторингу	– Індивідуальний, – груповий, – фронтальний
7	Форми об'єктивних відношень	– Зовнішні (соціальні), – взаємоконтроль, – самоконтроль
8	Використаний інструментарій	– Стандартизований, – нестандартизований

Під час моніторингу застосовують загальнонаукові методи: аналіз, синтез, гіпотетичний та системний методи, узагальнення, спостереження, опитування, бесіди, інтерв'ю, експертне оцінювання тощо. За допомогою моніторингу відслідковують: а) *науково-дослідну діяльність* (оволодіння знаннями, вміннями, навичками наукової діяльності); б) *культурно-*

освітнянську діяльність, спрямовану на соціалізацію особистості, реалізацію та самореалізацію духовних і культурних потреб; в) *визначення духовності, творчості*, що є результатом [1].

З метою здійснення моніторингу якості освіти використовують протоколи, назва яких відповідає виду та підвиду моніторингу. Наводимо приклад протоколу.

**Протокол № _____
Психолого-педагогічного моніторингу на занятті
«Вербальне і математичне оцінювання умов
освітнього процесу»**

Учитель ..... клас ..... дата ..... 20..... рік

Тема заняття .....

Пізнавальний аспект .....

Розвивальний аспект .....

Виховний аспект .....

Об'єкт дослідження: особистість учня.....

Предмет дослідження: умови освітньої діяльності учня .....

До протоколу додаються критерії умов (табл. 3).

Таблиця 3

Науково-методичне забезпечення умов для творчої діяльності учня

№	Організаційні	Умови						
		ОЦІНКА	Розвитку мотивів	ОЦІНКА	Розвитку психіки	ОЦІНКА	Розумового розвитку	ОЦІНКА
1	Привітання учителя		Умови психологічної підтримки учнів		Умови концентрації уваги		Рівень науковості	
2	Увага вчителя до зовнішнього вигляду учнів		Автономність та умови діяльності в колективі		Умови переключення уваги		Осмислення знань	
3	Увага вчителя до пози учнів		Умови внутрішніх потреб учнів		Умови розвитку та поділу обсягу уваги		Систематизація знань	
4	Увага вчителя до санітарно-гігієнічних умов		Умови вільного змісту, індивідуальних видів діяльності		Умови розвитку готовності пам'яті до запам'ятовування		Питома вага частково-пошукового та дослідного методу освіти	
5	Увага вчителя до пунктуації учнів		Змістовність та організація взаємодії в системі «учень-учитель», «учень-учень»		Умови розвитку обсягу пам'яті		Умови аналізу та синтезу	
6	Організація уваги учнів		Умови пошуку способу рішення проблем, завдань		Умови розвитку довготривалої пам'яті		Умови порівняння	
7	Підготовка робочих місць учнів		Умови формування навичок освітньої діяльності		Умови розвитку точної пам'яті		Умови абстрагування	
8	Тактовність учителя		Ситуації показу внутрішньої гармонії або протиріччя у змісті		Умови розвитку фантазії		Умови узагальнення	
9	Зовнішній вигляд учителя		Ситуації умов переходу до більш складних завдань		Умови розвитку емоцій та почуттів		Умови класифікації та систематизації	
10	Використання ІКТ, ТЗН на занятті		Соціальна значущість проблем, завдань		Умови розвитку волі		Умови формування та формулювання понять	
У балах								
У відсотках								
Загальне оцінювання (ЗО) творчості учнів (ТО) (ЗО) кл =								

Примітка. На зворотному боці протоколу зафіксують результати спостережень, роблять висновки та записують рекомендації.

Протокол № _____
Психолого-педагогічного моніторингу на занятті
«Вербальне та математичне оцінювання обдарованості учнів»

Учитель ..... клас ..... дата ..... 20.....рік

Тема заняття .....

Пізнавальний аспект .....

Розвивальний аспект .....

Виховний аспект .....

Об'єкт дослідження: особистість учня.....

Предмет дослідження: умови освітньої діяльності учня .....

Таблиця 4

Науково-методичне забезпечення умов для обдарованості учня

№	Фонд знань та вмінь учнів	О Ц І Н К А	Рівні розвитку психіки	О Ц І Н К А	Рівні розвитку мовлення	О Ц І Н К А	Володіння прийомами творчої та дослідної діяльності	О Ц І Н К А
1.	Правильність		Концентрація та стійкість уваги		Аналіз		Зрілість у пошуку проблем та формування теми	
2.	Повнота		Переключення та стійкість уваги		Синтез		Огляд літератури	
3.	Глибина		Поділ уваги		Порівняння		Визначення обсягу і предмету	
4.	Усвідомленість		Обсяг уваги		Узагальнення та виділення головного		Формулювання мети та завдань	
5.	Систематичність		Готовність пам'яті до запам'ятовування		Абстрагування		Формулювання та корекція гіпотез	
6.	Системність		Обсяг пам'яті		Швидкість		Розроблення програми та планів	
7.	Гнучкість		Точність пам'яті		Гнучкість		Експериментування	
8.	Рухомість		Довготривалість		Ризикованість		Моделювання	
9.	Міцність		Готовність пам'яті до відтворення		Оригінальність		Аналіз та узагальнення результатів	
10.	Дієвість		Сила уяви та фантазії		Оригінальність		Обговорення результатів	
11.	Узагальненість		Емоційність		Широта		Звітування про результати	
12.	Широта		Вольові якості		Рефлексивність		Упровадження	
У балах								
У відсотках								
Загальне оцінювання (ЗО) обдарованості учнів (КЛ) ЗО кл. =								

В обох випадках моніторинг здійснюють за 4-бальною шкалою (0, 1, 2, 3, 4). Для визначення загальної оцінки отримані бали сумують і виводять рівень якості діяльності об'єкта, умов освітнього процесу тощо.

Результати моніторингу виводять у відсотках:

- **85–90 %** – *високий рівень* фонду знань, умінь та навичок учнів;
- **75–84 %** – *середній рівень* фонду знань, умінь та навичок учнів;
- **до 75 %** – *низький рівень* фонду знань, умінь та навичок учнів.

Ці протоколи можна використовувати також і для спостережень.

Ще одним методом педагогічного оцінювання якості освіти є кваліметричний. Використання кваліметричного підходу до оцінювання якості надає можливість внести необхідну суворість, чіткість у розумінні вихідних даних, постановку дослідних завдань, їх розв'язання, інтерпретацію отриманих результатів. Специфічною є педагогічна кваліметрія, що оцінює психолого-педагогічні та дидактичні об'єкти. Педагогіка використовує багатомірний статистичний факторний і кореляційний аналіз,

застосування якого викликає додаткові розробки розділів прикладної математики, а саме, теорії систем тощо.

Для розгляду цього методу необхідно з'ясувати значущість понять «якість» та «кількість». Якість – це зв'язок із законом переходу кількісних змін у якісні; функціональна єдність наявних властивостей предмета; багатогранність якостей, що органічно пов'язані між собою законом взаємодії; характеристика об'єкта дослідження. Кількість – це сила будь-якої множини і якість, що дається в його просторово-часовому аспекті, відношення частин до цілого або частки, елемент цілого [2]. Також можна використовувати більш спрощений вимір педагогічних процесів: 1) *виявлення та якісний опис* предмета виміру, тобто характеристика ознак педагогічного об'єкта чи явища; 2) *складання вимірників* – тестів, контрольних завдань, критеріїв; 3) *шкалування* – конструювання шкал, за допомогою яких здійснюватимуть вимірювання; 4) *педагогічний експеримент* або *спостереження* – визначення первинних даних вимірювання; 5) *математично-статистична обробка* первинних даних; 6) *змістова інтерпретація* результатів вимірювання та їх обробка.

Теорія вимірювання дає змогу виразити характеристики об'єкта, кількісно описати якісні показники, використати методи статистичного аналізу. Застосування цього методу надає можливість вийти на новий рівень дослідної діяльності.

Організаційний механізм експертного оцінювання в освітній діяльності ЗЗСО надає можливість побачити взаємозв'язок (цілісність) та алгоритм виконання.

Перший крок передбачає, що експерт має виявити те, що не задовольняє в діяльності ЗЗСО. *Другий* – аналіз причин недоліків організації та здійснення освітнього процесу, що призвели до такого результату. *Третій* – виявлення умов (професійна майстерність педагогічних кадрів, науково-методичне забезпечення, матеріальна база, взаємодія з батьками тощо). *Четвертий* – виявлення особливостей управління освітнім процесом ЗЗСО, за яких виникли проблеми в педагогічних умовах і освітньому процесі. Це надає можливість на засадах експертного оцінювання й експертних висновків сформулювати цілі та завдання програми розвитку ЗЗСО.

Метод діагностики застосовують до визначення готовності вчителя до професійної майстерності виконання прямих педагогічних обов'язків. Діагностику освітньої діяльності В. Сластьонін визначає як комплекс засобів вивчення й оцінювання ознак, що характеризують професійну діяльність учителя як інноваційну. Аналіз підходів діагностики дає змогу виділити основні завдання, а саме:

а) прогноз успішності розпочатого нововведення та його окремих етапів;

б) виявлення недоліків як у нововведенні, так і в організації його впровадження з подальшим доопрацюванням;

в) співставлення інновації з іншими, вибір оптимально ефективних з них, уточнення їх значущості та розробки;

г) оцінювання інноваційної здатності організації, де впроваджують інновацію.

На сучасному етапі розроблено достатньо ефективних методик діагностики творчості. З цією метою відібрано анкети і тестові методики, розроблені вітчизняними та зарубіжними психологами. Наводимо приклад такого опитування.

**Опитувальник
виявлення самооцінювання педагогічних
умінь та навичок
науково-педагогічного працівника**

1. Які нововведення, на Вашу думку, насамперед необхідно впроваджувати у ЗЗСО?

2. Чи ознайомлені Ви з методикою організації експериментальної діяльності у ЗЗСО?

3. Як Ви вважаєте, де можна ознайомитися з інноваціями?

4. Якби Вам надали можливість займатися інноваційною діяльністю, до кого б Ви звернулися за допомогою?

5. Як Ви думаєте, з якими труднощами Ви можете зустрітися на цьому шляху?

6. Що може змінитися у Вашій діяльності під час здійснення інновації?

7. Як поставляться Ваші колеги до того, що Ви будете впроваджувати нововведення?

8. Як Ви думаєте, що збуджує науково-педагогічного працівника (учителя) застосовувати різні нововведення?

9. Чи очікуєте Ви задоволення від застосування Вами нововведень у педагогічному процесі?

За допомогою опитувальника з'ясовують питання психологічного мікроклімату в педагогічному колективі, готовність та інформованість про педагогічні інновації, рівень самооцінювання. З метою визначення професійності науково-педагогічного працівника використовують карту спостережень, за допомогою якої здійснюють оцінювання та самооцінювання здібностей до інноваційної діяльності (табл. 5).

Таблиця 5

Карта педагогічного оцінювання та самооцінювання здібностей науково-педагогічного працівника до інноваційної діяльності

№	Характеристики науково-педагогічного працівника	Ступінь їх проявів
1	2	3
1	<i>Мотиваційно-творча спрямованість особистості</i> 1. Зацікавленість, творчий інтерес. 2. Потяг до творчих досягнень. 3. Потяг до лідерства. 4. Потяг до отримання високого оцінювання діяльності з боку адміністрації. 5. Особистісна значущість творчої діяльності. Потяг до самовдосконалення	1 2 3 4 5
2	<i>Творчість науково-педагогічного працівника</i> 1. Продуктування більшого числа рішень: варіативність педагогічної діяльності. 2. Незалежність суджень. 3. Фантазія, уява. 4. Здатність відмовитися від стереотипів у педагогічній діяльності, подолання інертності мислення. 5. Схильність до ризику. 6. Відчуття нового в педагогічній діяльності. 7. Критичність мислення, здібність до оцінювальних суджень. 8. Здатність до самоаналізу, рефлексії	

1	2	3
3	<i>Оцінювання професійних здібностей науково-педагогічного працівника до здійснення інноваційної діяльності</i> 1. Здібність особистості до оволодіння методологією творчої діяльності. 2. Оволодіння методами педагогічних досліджень. 3. Здібність до створення авторських концепцій. 4. Здібність до організації планування експериментальної діяльності. 5. Здібність до корекції, перебудови діяльності. 6. Здатність акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших. 8. Здібність до співробітництва та взаємодопомоги у творчій діяльності. 9. Здатність творчо розв'язувати проблемні питання	
4	<i>Індивідуальні здібності особистості науково-педагогічного працівника</i> 1. Темп творчої діяльності. 2. Здатність особистості до творчої діяльності. 3. Рішучість, упевненість у собі. 4. Відповідальність. 5. Впевненість у соціальній значущості творчої діяльності. 6. Чесність, правдивість. 7. Здатність до самоорганізації	

Карту педагогічного оцінювання здібностей вчителя до інноваційної діяльності оцінюють за 5-бальною шкалою. Результати надають можливість визначити творчий потенціал учителя, виділивши актуальні рівні розвитку [3].

Таким чином, маємо можливість, застосовуючи різні технології проведення самооценки діяльності ЗЗСО, підвищити якість знань учнів.

Використані літературні джерела

1. Розенберг М. М. Проблеми виміру в дидактиці / М. М. Розенберг. – Київ, 1979. – С. 15.
2. Слассонін В. О. Педагогіка: інноваційна діяльність / В. О. Слассонін, Л. С. Подимова. – М. : Магістр, 1997. – 224 с.
3. Федорова Н. Ф. Науково-методичне забезпечення педагогічних інновацій у навчально-виховному процесі при навчанні обдарованих : навч.-метод. посіб. / Н. Ф. Федорова. – Київ : Інститут обдарованої дитини, 2011. – 122 с.

References

1. Rozenberh, M. M. (1979). *Problemy vymiru v dydaktytsi [Problems of measurement in didactics]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Slasonin, V. O., Podymova, L. S. (1997). *Pedahohika: innovatsiina diialnist [Pedagogics: Innovation Activity]*. Moscow [in Russian].
3. Fedorova, N. F. (2011). *Naukovo-metodychne zabezpechennia pedahohichnykh innovatsii u navchalno-vykhovnomu protsesi pry navchanni obdarovanykh [Scientific and methodical provision of pedagogical innovations in the educational process in the teaching of gifted]*. Kyiv [in Ukrainian].

Fedorova Nina, PhD in Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Department of Diagnostics of Giftedness, Institute of Gifted Child of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

IMPLEMENTATION OF SELF-EXAMINATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN ORDER TO IMPROVE THE QUALITY OF STUDENTS' KNOWLEDGE

In this article, the author carries out an analysis of the examination of educational activities in general secondary education institutions to identify the shortcomings in educational process. In the conditions of reforming Ukrainian society with radical changes in political and socio-economic relations, a need to improve secondary education became acute and actual. Author makes the readers familiar with the expert methods that make the basis for improving the quality of educational institution management and professional activities of teaching staff and for indicating their significance. The author reveals that the objects of examination can be: 1) assessment of the quality of education of students (knowledge, skills and abilities); 2) technology of educational process; 3) evaluation of professional activity of the teacher (personal, professional qualities); 4) assessment of activity of the institution of general secondary education (activity of each structural unit, status of documentation, conduct and effectiveness of meetings, condition of material and technical base, conducting a graduation campaign, etc.); 5) assessment of quality of activities of the head of the institution of general secondary education (personal, professional business

qualities); 6) examination of the educational textbook; 7) didactic research; 8) assessment of the person receiving education; 9) assessment of the teacher, tutor and other staff; 10) construction of professional education for those who receive education, etc.

Key words: expertise, self-examination, educational activity, institutions of general secondary education.

Федорова Н. Ф., кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела диагностики одаренности Института одаренного ребенка НАПН Украины, г. Киев

ПРОВЕДЕНИЕ САМОЭКСПЕРТИЗЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СРЕДНЕГО ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО

УЧРЕЖДЕНИЯ С ЦЕЛЬЮ УГЛУБЛЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ

В статье осуществлен анализ экспертного оценивания деятельности обучения учащихся с целью выявления недостатков в учебном процессе. Автор знакомит читателей с экспертными методиками, которые предоставляют возможность повышать управление образовательным процессом, а также качество профессиональной деятельности педагогического коллектива и указывают на их значимость. В условиях реформирования украинского общества, где коренным образом меняются политические и социально-экономические отношения, назрела необходимость усовершенствовать среднее образование.

Ключевые слова: экспертиза, самоэкспертиза, образовательная деятельность в общеобразовательных учебных заведениях.

